ռայութեանս ժամանակամիջոցում համոզուելով ռուս ժողովրդի առողջ դատողութեան և բարոյական ամրութեան մէջ, ես ջերմեռանդութեամբ ընդունում եմ դէպի իմ թոյլ ուժերը ցոյց տուած Կայսերական հաւատարմութեան այդ նոր նշանը:

Խոստովանվում եմ առաջիկայ իմ գործունէութեան բոլոր դժուարութիւնը և իմ պատասխանատուութիւնը: Նտապող յոյսերին տեղիք չը տալու համար, կարող եմ միայն խոստանալ մի բան՝ գործադրել բոլոր ջանքերս և կարողութիւնս, որպէս զի չը կանգնեմ ոչ մի խիստ միջոցի առջև յանցաւոր գործողութիւնները պատժելու համար, որոնք խայտառակում են մեր հասարակութիւնը, միւս կողմից հանգստացնել և պաշտպանել հասարակութեան բարեմիտ մասի օգուտները:

Այդ յոյսով ես ամենից առաջ դիմում եմ անօրինակ չարագործութիւնների վկայ մայրաքաղաքի բնակիչներին, խնդրելով հանգստութեամբ և արժանաւորութեամբ վերաբերվել ապագային և չը շփոթվել չարամիտ կամ թեթևամիտ ներշնչումներից, խօսակցութիւններից և լուրերից:

Դէպի ներկայ ծանր դրութիւնը ազգաբնակութեան խելացի և հաստատ վերաբերումն ամենքի համար թանգագին նպատակին հասնելու համար, աջողութեան ամուր գրաւական եմ համարում: Այդ նպատակն է՝ վերականգնել տատանված կարգը և վերադարձնել Հայրենիքը ապագայ խաղաղ առաջադիմութեան ճանապարհի վրա, որ ցոյց է տուած նրա Օգոստափառ Առաջնորդի բարի նախագիծներով:

Գեներալ-Ադիւտանտ կոմս Լօրիս-Մելիքօվ

Ս. Պետերբուրգ, 14 փետրվարի 1880 թուի:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԱԽԱԼՑԽԱՑԻՑ

—

6 փետրվարի

Կիրակի օրը հայր Եղիան քարոզի ելաւ. Նա շատ չը խօսեց. Նա լաւ էր ճանաչում իր ժողովուրդը, որին հարկաւոր էր միայն յայտնել, յորդոր կարդալը աւելորդ էր: Ինչ աքանչելի ժողովուրդ, ինչ գովելի սովորութիւն. դէպքը պահանջած ժամանակը հերիք է քահանայի մի նշանը. մնացածը ժողովուրդը ինքն գիտէ, նա խոկոյն ըսկսում է այն, ինչ վերաբերվում է իր պարտաւորութեան: Կիրակէ օրից սկսած ամենի բերանից էլ ուրիշ բան չէ լսվում «վան և սով, սով և վան». այս է միայն լսվում: Կիրակէ օրից ժողովուրդը շարժման մէջ է. Նուիրատւութիւններ են հաւաքվում: Ժամագործի խանութ, սրճարան, եկեղեցու սրահ՝ ամեն տեղ վանեցոց հոգն է տիրապետում: Երէկ սկսված ձեռաց հանգանակութիւնը նոյն օրը երկու հարիւրից անցաւ: Հանգանակութիւն անելու պարտաւորութիւնը խիստ վսեմ է եղել այս օրհնված հայ հասարակութեան մէջ, վասն որոյ հանգանակութիւն անելու պատիւը քահանան ուզեց տալ այս անգամ երեք ազնիւ երիտասարդներին: Այսօր մի խիստ ցուրտ և դառնաշունչ օր է, բայց պ. պ. Կ. Մուստաֆեան, Զաթալբաշեան և Ցարոյեան ստորագրութեան թուղթը ձեռին արիաբար շրջում են իրանց յանձնած գործով ոգևորված: Ամեն տուն նոցա պատում է, ամեն տուն նոցա օրհնանքով է հանդիպում. կարծես Հայկ Նահապետը երեք օր առաջ է բաժանվել այս հասարակութիւնից հայրական օրհնութիւնը նոցա մէջ թողելով: Մարդ սոսկում է, երբ մտաբերում է որ մի անիծեալ մեծ քաղաք այսչափ մօտիկ է Ախալցխայից և այդչափ հեռու հայութենից....

Ախալցխան հայի քաղաք է, հայը կարող է նորանով պարծենալ: Ահա ապացոյց. հազար տուն ժողովուրդը հինգ բարեկարգված ուսումնարաններ է պահում, տարեկան նուիրելով տասն ու չորս հազար րուբլի: Նոյն հասարակութիւնը արդէն երեսուն տարի պահում է իր հաշւով իր մէջ գտնված չքաւոր ընտանիք, որոնց թիւը հարիւր տասնից երբէք չէ պակասել: Նոյն փոքրիկ հասարակութիւնը ուղարկելով 500 ր. «Կիլիկեան» ընկերութեան, յանձնառու է եղել իրաքանչիւր տարի ուղարկել այդչափ: Նոյն փոքրիկ հայկական ժողովուրդը պահում է իր հաշւով հինգ ուսանող բարձրագոյն ճեմարաններում: Նոյն ժողովուրդը ուղարկում է տարեկան երկու հազար րուբլի Էջմիածնի ճեմարանին իր եկեղեցական եկամուտներից: Նոյն հասարակութիւնը ունէ արդէն պատրաստի գումար մի օրիորդական ուսումնարան բանալու համար, որտեղ պիտի տիրապետէ արհեստը և գործնական ուղղութիւնը: Նոյն հասարակութիւնը որոշեց նորերս իր քաղաքագլխի առաջարկութեամբ ուղարկել արտասահման երեք ընդունակ երիտասարդներ կատարելագործվելու այն արհեստների մէջ, որոնք տարածված են իրանց քաղաքում: Նոյն հասարակութիւնը ունի լաւ եկեղեցիներ, լաւ ընթերցարան, լաւ ժողովարան:

Ահա այսչափ հոգսերով ծանրաբեռնված մի փոքրիկ և համեմատաբար ոչ հարուստ հայկական կոլոնիա այժմ առաջինն է ձեռք մեկնում դէպի իր գրպանը վանեցիներին օգնելու համար: Ինչ պիտի ասեն ուրեմն Թիֆլիս, Շուշի և Կովկասի միւս հայաբնակ քաղաքներ, որոնց թիւը տասն և հինգից աւելի է և իւրաքանչիւրը ոչ պակաս բազմամարդ է, քան թէ Ախալցխան: Նոքա պիտի լռեն. ինչ իրաւունքով. Նոքա պիտի արթնանան՝ երբ.... Ախալցխան հայ քաղաք է, որովհետև կէս դար առաջ Էրզրումից բերած հայութիւնը մնացել է նորա մէջ անբակ, անապակ. դորա պատիւը պատկանում է դարձեալ հայուհուն: Երիտասարդ հայը գնացել է Գերմանիա ուսում ստանալու, նորա պաշտած մայրը իր նամակները պակաս չէ արել նորանից, որին օրհնելով աղաչել է հայութիւնը չը մոռանալ: Երիտասարդ հայը գնացել է Վիեննա վաճառականութիւն անելու, փոխել է հագուստը, փոխել է ձևերը, բայց տուն յետ գալով, երբ նա գրկել է իր շնորհալի քրոջ՝ քոյրը ասել է. «տես, քո նոր չորն է աւելի գեղեցիկ, թէ իմ գործած նոր փիւսկիւլը. դու ինձ համար եւրոպական կերպասից կրծկալ և թիւլեք ես բերել, ես քեզ համար զանկապան, վզնոց, գուլպայ և քսակ եմ գործել»: Երբ երիտասարդ հայը հեռու երկրից գալով օտարուհուն է գովել, նորա քոյրը և մատաղահաս ամուսինը աղաչել են նորան էլ չը խօսել օտարուհու վրա, երբ հայուհին ամենքից վեր է, ամենքից սքանչելի: Այսպիսով հայուհին միշտ եղել է հայութեան պահապան, վասն որոյ յիրաւի նա սքանչելի է. Նա թմեւոր է և խոհարար իր տան յարկի տակ, բայց նազելի է և շնորհաշատ մի խնջոյքի մէջ. Նա դանդաղ է, նա ընկճված մարդի հետ խօսելիս, բայց յանդուգն է և կատաղի իր պատիւը չօշափելիս. Նա սառն է և անտարբեր ուրիշ հարցերում, բայց վառ է և արթուն կրօնի և ազգութեան գործի մէջ. Նա ներողամիտ է և աղօթող իր որդու սխալմունքի համար, բայց անհաշտ է և անիծող, երբ այդ որդին եկեղեցի է մտնում օտարուհու հետ կապվելու համար. Նա ժլատ է և խնայող, նա պաճուճանքով չէ զարդարում իր թոթով ձագին, բայց նա հազար քնքոյշ զգացմունքներով է լցնում նորա մատաղ սիրտը: Ով է աւելի բարձր՝ Թիֆլիսցի թշուառ հայ կինը, թէ Ախալցխացի կ ռ օ ն.... Թիֆլիսցին հայուհի չէ, նա գնչու է, թէպէտ եւրոպական շարժվածքով, վասն որոյ և նրա զաւակն ծիծաղում է, երբ Վասպուրականի զաւառում ճանճի պէս մեռնում են մի տեսակ մարդիկ, որոնց արհամարանքով օտարների առաջ նա հայ է կոչում.....

Թէպէտ շատերը հաստատում են որ հայկական ազգութիւնը դարերի մէջ ջրից և կրակից հանողը եղել են Ղևոնդներ և Ներսէսներ, բայց ով գիտել է հայուհու յատկութիւնները և նորա ներշնչող հոգին իր զաւակների մէջ, նա չէ կարող սխալվել եթէ վճարանէ այդ կարծիքը՝ Ներսէսների պատիւը վերաբերելով միայն հայուհուն, միայն հայուհուն պարտական մնալով հայի այժմեան լեզուով և բոլոր անհատական յատկութիւններով, որ մեծ դեր են խաղացել պատմական ճգնաժամերի և կրօնական պատերազմների ժամանակ. Հային առաջ է մղել ոչ Ղևոնդի յորդորը, այլ նորա մօր և քրոջ արտասուքը, որի հետ կապված են եղել հայի կրօնական և որդիական զգացմունքները ու եղբայրական գորովանքը....

Նոյն հայուհիք, թւով մօտ հինգ հարիւր, ժողովվել էին ամսիս 3-ին կիւրակէ օրը Ախալցխայի մայր եկեղեցում հայր Եղիայի աղօթքը և նորա քարոզը վանեցոց համար լսելու: Քարոզից յետ իւրաքանչիւր հայուհին պիտի լինի գաղտնի դրդիչ ազգային գործի մէջ. այդպէս է նորա պատմական կոչումը.....

Գր. Նիկողոսեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

—

Թիֆլիս, 21 փետրվարի

Անցեալ յունվար ամսին հայր Ստեփանէն յանձնել էր ինձ հասցնելու համար իմ ընկեր Տէր-Պետրոսեանին մի ստորագրութիւն յօգուտ ս. Էջմիածնի ճեմարանի, որ ես հեռագրատան հայ պաշտօնեաներից ամսի 20-ին մի գումար հաւաքեմ: Ցաւակցաբար այդ գործին ստորագրողներ չեղան, բացի ինձանից և իմ ընկեր Տէր-Պետրոսեանից, որ նուիրեցինք երկուսս միասին 2 րուբլի: Բայց սուրբ հօրը չը պատահելով, որ անձամբ յանձնէի իր ստորագրութիւնը և 2 րուբլ. և իմանալով, որ հայր Ստեփանէն գնացել է ս. Էջմիածին, մինչև այսօր այդ գումարը մնաց ինձ մօտ:

Այժմ համաձայնութիւն ստանալով իմ ընկերոջ կողմից նուիրել մեր ստորագրած 2 րուբլ յօգուտ Վանի հայ սովալլուկներին, ես իմ աղքատիկ քսակից աւելացրի նոյնպէս 2 րուբլ այդ ազնիւ և աւելի համակրելի գործին, ուրեմն ընդամենը 4 րուբլ, որ ներփակելով նամակիս մէջ նոյնպէս և հայր սուրբի ստորագրութիւնը, պատիւ ունեմ ուղղելու ձեզ, խնդրելով բարեհաճէք մի անկիւն շնորհել այս նամակիս ձեր պատուական թերթի մէջ ի գիտութիւն հայր Ստեփանէի: Իսկ այս 4 րուբլը յանձն առնէք հասցնել ուր հարկն է:

Պօղոս Սայանեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

—

Մօզդօկ, 15 փետրվարի

Ցանուն Վանի հայ սովեալների ամսիս 3-ից բանալով ստորագրութիւն քաղաքիս հասարակութեան մէջ, որոնք առատ նուիրաբերութեամբ մասնակցելով գործին, ժողովեցաւ մի հարիւր իննսուն երկու րուբլ, որը ուղարկելով պատուելի խմբագրու-

---

հարկէ, [illegible] չարեցին, թէ մահմեդականի և թէ քրիստոնեայի հետ վարվեցան առանց խտրութեան: Եւ մահմեդականները այդ տեսնելով, հանգստացան, և իրանց պահ տուած իրեղէնները ամբողջութեամբ յետ ստացան հայերից.—Հիմայ էլ, երբ ձայն դուրս եկաւ, թէ քրդերը գալիս են, թուրքերը ասեցին իրանց հարևան հայերին. «դուք մեզ լաւութիւն էք արել, մենք էլ պէտք է փոխարէնը ձեզ անենք, քրդերը գալիս են, ձեզ կը կողոպտեն, տուէցէք ձեր իրեղէնները, մենք կը պահենք»: Հայերը հաւատացին, և ինչ որ ունէին, նրանց պահ տուեցին, և ոմանք իրանց կնիկներով ու աղջիկներով թաքնվեցան հարևան թուրքերի տներում: Իսկ երբ քրդերը մտան քաղաքը, թուրքերը ասեցին հայերին. «դուրս եկէք մեր տներից, եթէ քրդերը կը հասկանան, որ մեր տներում հայեր կան պահված, մեզ էլ ձեզ հետ կը կոտորեն»: Եւ այսպէս, խեղճ հայերին տուեցին թշնամու ձեռքը, և նրանց հարստութեանը իրանք տիրացան: Բայց երբ սկսվեցաւ կոտորածը, տեղային թուրքերը առաջինը եղան, որ բացարեցին իրանց տներից կրակը... այն թուրքերը, որ մի և կէս ամիս առաջ ձեզ մօտ երդվեցան, գեներալ, հաւատարիմ մնալ ռուսաց իշխանութեանը... հրացաններ արձակում էին ամեն կողմից, արձակում էին մինչև անգամ թուրքերի կնիկները...

Գեներալը լուռ լսում էր: Երիտասարդը շարունակեց.

—Ա՛խ, եթէ գիտենայիք, տէր, թէ որքան լաւ տղամարդիկ փչացան այն կռւի մէջ, որ մենք ունեցանք քրդերի հետ նախ քան Բայազէդը նրանց ձեռքը տալը: Որպէս ձեզ յայտնի է, տէր, բերդի պահպանութեան համար թողած էին խիստ փոքր թւով ռուս զինուորներ, հայ և թուրք միլիցիայի հետ: Շտօկվիչը, Բայազէդի այդ հերոսը, ռուս զինուորներով պահպանում էր բերդը, իսկ միլիցիան պահպանում էր քաղաքը: Մեզ վաղուց լուրեր էին հասնում, թէ անհագին բազմութիւն քրդերի, Շէյխ—Ջալալէդդինի և Շէյխ-Իբադուլլահի գլխաւորութեամբ, դիմում են դէպի Բայազէդ: Այդ լուրերը հաղորդում էին մեզ վանեցի հայերը: Մենք շտապեցինք, պահանջելով, որ վաղօրօք բերդը ամրացնէին, և մեզ մօտ պատրաստվէին բաւականաչափ ուժեր թշնամու առաջն առնելու համար: Բայց գտնվեցան այնպիսիները, որ աշխատում էին հաւատացնել, թէ այդ բոլոր լուրերը սուտ են, թէ ոչինչ պատրաստութիւն պէտք չէ: Թէ ինչ նպատակով այդ դաւաճանները աշխատում էին մեզ անպատրաստ վիճակի մէջ պահել թշնամուն հանդիպելու ժամանակ,—այդ ես չեմ կարող ասել, դուք, ի հարկէ, վերջը կը տեղեկանաք, գեներալ.—միայն այքանը կասեմ, որ հայը եղել է միշտ հաւատարիմ և կը լինի:

Որպէս երևում էր, երիտասարդի պատմութեան մէջ կային այնպիսի կէտեր, որ նա դժուարանում էր պարզապէս արտայայտել: Գեներալը ընդմիջեց նրա խօսքը, ասելով.

—Դու այն պատմիր, թէ ինչ արեցիք քրդերի գալուց յետոյ:

—Երբ քրդերը եկան, Շտօկվիչը մի քանի անյաջող կռիւներից յետոյ, շտապեց ամրանալ բերդի մէջ, նրան պահպանելու համար: Միլիցիայի մի մասը մնաց դրսում, որովհետև բերդի մէջ ոչ այնքան տեղ կար և ոչ պաշար բոլորի համար: Մեր ընկեր թուրք կամաւորներից ոմանք փախան Իգդիրի և ոմանք Պարսկաստանի կողմերը: Իսկ մենք, հայերս, վճռեցինք կամ կոտորվել, կամ քաղաքը չը տալ թշնամու ձեռքը: Թէև մենք փոքր էինք թւով, բայց քաղաքի հայ բնակիչներից շատերը պատրաստ էին միանալ մեզ հետ: Այդ խեղճերը գիտէին, թէ ինչ վիճակ է սպասում իրանց, երբ թուրքերը կրկին կը տիրէին Բայազէդին: Ձեզ յայտնի է, գեներալ, թէ հայերը որպիսի ուրախութեամբ ընդունեցին ռուսաց յաղթական զօրքերին, երբ նրանք առաջին անգամ մտան այդ քաղաքը: Հայերի մի այսպիսի համակրութիւնը չէին կարող մոռանալ օսմանցիք, և իրանց վրէժխնդրութիւնը պէտք է թափէին այդ ժողովրդի վրա, որ աւելի բարւոք էր համարում հպատակել ռուսաց արծւին, քան օսմանցոց կիսալուսնին....

—Դու դարձեալ հեռանում ես հարցից, երիտասարդի խօսքը կտրեց գեներալը,—դու այն ասա, թէ ինչպէս վերջացաւ գործը:

Երիտասարդը զսպելով իր շատախօսութիւնը, որ առաջ էր գալիս, նրա սրտի վրա ծանրացած, տխուր անցքերի տպաւորութիւններից, շարունակեց.

—Գուցէ մեզ կը յաջողվէր, տեղային բոլոր հայերի հետ միանալով, ազատել քաղաքը, եթէ առաջուց կը տային նրանց բաւականաչափ զէնքեր: Բայց զէնքեր չը ստացան նրանք: Այսուամենայնիւ, շատերը միացան մեզ հետ: Կռիւը սկզբում ճշմարիտ ասած, փառաւոր էր: Մի փոքրիկ խումբ պատերազմում էր թւով անհամեմատ ուժեղ դէմ: Մեզ հետ մասնակցում էին կռւում և մի քանի հարիւր թուրք կամաւորներ: Բայց յանկարծ տեսանք, որ մեր մահմեդական ընկերները թողեցին կռւի դաշտը և սկսեցին փախչել, կարծես նրանց շատ ախորժելի չէր գնդակներ արձակել իրանց կրօնակիցների դէմ....Մենք, հայերս, մնացինք մենակ և երկար յամառութեամբ պաշտպանվում էինք: Այդ տևեց մի քանի ժամ, մինչև մեր հրաղէնների պաշարը սպառվեցաւ: Այն ժամանակ սկսվեցաւ ձեռնամարտ կռիւը: Շատերը ընկան, շատերը գերի ընկան, և մնացածները, տեսնելով, որ ամեն ջանքեր իզուր են, թողեցին և փախան: Այն ժամանակ թշնամին տիրեց քաղաքին:

—Հասկանալի է....ասաց ինքն իրան գեներալը, և վերկենալով, մօտեցաւ մի փոքրիկ արկղիկի, և նրա միջից դուրս բերելով մի խաչ, իր ձեռքով կախեց երիտասարդի կուրծքի վրա, ասելով.

—Դու արժանի ես դրան, ես կառաջարկեմ իշխանութեանը, բացի դրանից, քեզ համար աստիճան և ռոճիկ: Դու այսուհետև կը մնաս ինձ մօտ, քեզ նման քաջերը պէտք են ինձ:

Երիտասարդը շնորհակալութեամբ գլուխ տալով, պատասխանեց.

—Այդ խաչը բաւական է ինձ, գեներալ, դուք մեծ շնորհ արած կը լինէիք, եթէ հէնց այս րոպէիս թոյլ տայիք ինձ գնալ, ուր որ ես ցանկանում եմ:

Գեներալը զարմանալով երիտասարդի անփառասիրութեան վրա, հարցրեց.

—Ո՞ւր պէտք է գնաս.

—Ազատելու մ է կ ի կեանքը, որ ամեն բանից թանգ է ինձ համար....

—Դու, երևի մի գաղտնիք ունես, ընկեր, հարցրեց գեներալը բարեսրտութեամբ:

—Այո, այդ իմ սրտի գաղտնիքն է....

—Ուրեմն, ընդունիր այդ փոքրիկ ընծան, գուցէ պէտք կը լինի քեզ, ասաց գեներալը, տալով նրան թղթի մէջ փաթաթած ոսկիների մի ծրար:

—Ես մեծ պարգև կը համարէի, եթէ շուտով կարձակէիք ինձ, պատասխանեց երիտասարդը հրաժարվելով:

—Գնա, Տէրը թող քեզ հետ լինի, ասաց գեներալը և սեղմեց երիտասարդի ձեռքը:

Նա գլուխ տուեց և հեռացաւ:

(Կը շարունակվի)

թեանց, խնդրում եմ բարեհաճէք որ առաջ տեղ հասցնել յիշեալ գումարը։ Ստորագրութիւնը շարունակվում է և երբ կը վերջանայ ստորագրութեան թերթը նոր ժողովված փողերի հետ ի միասին դարձեալ կուղարկեմ խմբագրութեանդ, որ բարեհաճէք հրատարակել «Մշակի» մէջ ի գիտութիւն քաղաքիս հասարակութեան։ Վերոյիշեալ նպատակով բացված է ստորագրութիւն քաղաքիս երկսեռ հայ ուսումնարանների սանուհիների և սաների մէջ էլ։

Գաբր. քահ. Տուրփայեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

Երևան, 16 փետրվարի

Այս նամակով կամենում եմ պատասխանել «Մշակի» թղթակից պ. Ա. Եր.-ին, նրա յայտնած մի քանի գրպարտութիւնների համար, որոնց նա իրան թոյլ էր տուել հրապարակ հանել։ Պարոնը գրում է թէ հ. Մելեանցի երկու որդիները ուսուցիչ են Գ. ուսումնարանում, և լի ու առատ ռոճիկ են կուլ տալիս։ Այդ բոլորովին սուտ է, որովհետև տէր-հոր միայն մէկ որդին է ուսուցիչ յիշեալ դպրոցում և այն ես եմ, և ոչ թէ առատ ռոճիկ եմ ստանում, այլ մի հասարակ գրագրի ռոճիկ եմ ստանում, որպէս շատ գրագիրներ.... Իսկ ինչ որ վերաբերում է իմ քրոջը, ես աւելորդ եմ համարում այդ մասին խօսել, որովհետև նա ոչ ուսուցչուհի է, և ոչ էլ վարձ է ստանում։ Այլ նա վարժուհու օգնականի պաշտօն է կատարում բոլորովին ձրի, մինչդեռ միւս օգնականուհիները վարձ են ստանում։

Խորհուրդ կը տայինք պ. Ա. Եր.-ին իր հաղորդած տեղեկութիւնների մէջ խմբագրութեան հաւատարմութիւնը դէպի չարը չը գործածել, և ճշմարտութիւնը իր կրքերին խաղալիկ չը դարձնել։

Ա. Մելեանց

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ստացանք ՎԱՂԱՐՇԱՊԱՏԻ բնակիչ Սարգիս Էնգիբարեանցից 2 րուբլ յօգուտ Թիւրքաց Հայաստանի հայ սովատանջների։

—

Ստացանք յօգուտ Վանի սովատանջների Թիֆլիսաբնակ պ. Իսահակ Բուդաղեանից 10 ր., և նոյն քաղաքի բնակիչ պ. Յովհաննէս Տէր-Սարգիսեանից նոյնպէս 10 րուբլ։

—

Ստացանք ԲԱԳՈՒԻՑ պ. Գրիգոր Թումանեանցից յօգուտ Վանի սովատանջների 100 րուբլ։

—

Կիևի քաղաքից ստացանք պ. Անտօն Գէորգեանի, տ. Մարգարիտ Գէորգեանի և օրիորդ Աննա Գէորգեանի ձեռքով քաղաքի թէ հայ և թէ մասամբ ռուս հասարակութիւնից նուիրատուութեամբ հաւաքած 100 րուբլ յօգուտ Վանի սովատանջների։ Ցաւելով չենք կարող տպագրել նուիրատուների բոլոր ազգանունները, որովհետև մեծ մասը շատ անորոշ կերպով են գրված։ Փողի հետ ստացանք և ռուսերէն լեզուով գրված մի նամակ, որ ստորագրված է Անտօն Գէորգեանի ձեռքով։

—

Ստացանք ՓՕԹԻՑ յօգուտ Վանի սովատանջների Հայրապետ Տէր-Յակովբեանցից 10 րուբլ, Աղէքսանդր Տէր-Յակովբեանցից 10 ր. և տիկին Մարգարիտ Տէր-Յակովբեանցից 5 րուբլ, ընդամէնը 25 րուբլ։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԻՋԻՆ ԱՍԻԱՅԻ ԳՈՐԾԵՐԸ

Անգլիական առաջին մինիստրին պարլամենտի մէջ առաջարկված հարցերից և նրանց տուած կողմնակի պատասխաններից երևաց, որ անգլիական և պարսից կառավարութիւնների մէջ մի համաձայնութիւն է կայացել, որ ուղղված է Ռուսաստանի գործողութիւնների դէմ Միջին Ասիայում։

Այդ մասին մի քանի ժամանակ առաջ հեռագիրը բաւական մութը կերպով հաղորդեց, որ մի մեծ պետութիւն ձգտում է Ռուսաստանի դէմ ուղղված մի դաշնակցութիւն կապել Պարսկաստանի հետ։

Այդ համաձայնութեան յայտնվիլը նշանաւոր է Ռուսաստանի համար, որովհետև դրանից պարզ երևում է, թէ անգլիական կառավարութիւնը ինչպիսի միջոցներ պէտք է գործ դնէ Ռուսաստանի ազդեցութիւնը Ասիայում փոքրացնելու համար։ Անգլիական կառավարութիւնը հասկացել է, որ այն արգելքները, որոնց նա դնում էր Միջին-Ասիայում ռուսաց արշաւանքներին ընդդիմադրելու համար, այժմ բոլորովին հնացել են և որ հարկաւոր են այդ նպատակին հասնելու համար նոր միջոցներ գտնել։ Ինչպէս երևում է անգլիական կառավարութիւնը գործողութիւնների մի նոր նախագիծ է կազմել, որով մըտադիր է վերջնական սահման որոշել Ասիայում ռուսաց և անգլիական տիրապետութիւնների մէջ։

Այդ նպատակին հասնելու համար անգլիական կառավարութիւնը ստեղծեց «Հնդկաստանի Կայսրուհու» տիտղոսը, որպէս զի ընդդիմադրէ ռուսաց կամ «Սպիտակ Թագաւոր» տիտղոսի ազդեցութեանը։

Անգլիական կառավարութեան ձգտումները Փոքր-Ասիայի վրա հովանաւորութեան իրաւունք ունենալու համար նոյն նպատակին էին հասցնում։ Այդ հովանաւորութեան օգնութեամբ հաստատվում էր Բեռլինի դաշնագրով որոշված ռուս-թիւրքաց սահմանը, որի միւս կողմը ռուսաց ազդեցութիւնը չը պէտք է կարողանայ անցնել։

Նորերում վերաքննված ռուս-չինական դաշնագիրը, որի հիման վրա Կուլջա երկիրը չինացիների ձեռքն է անցնում, մեծ յոյսեր է տալիս անգլիական կառավարութեանը։ Նոր դաշնագիրը ռուսաց և չինացոց կալուածների մէջ մի սահման է որոշում, որի միւս կողմը չինացիների դարևոր ինքնուրոյնութեան պատճառով չէ կարող անցնել ռուսաց ազդեցութիւնը։ Բացի այդ անգլիական կառավարութիւնը աշխատում է թշնամացնել չինական կառավարութիւնը Ռուսաստանի հետ։

Այս բոլորից յետոյ անգլիական կառավարութեանը մնում էր միայն Աֆղանիստանից և Պարսկաստանից Ռուսաստանի համար մի ընդդիմադրող ոյժ ստեղծել և նա հասաւ իր նպատակին Աֆղանիստանը գրեթէ նուաճելով և Պարսկաստանի հետ դաշնակցութիւն կապելով։

Միջին-Ասիայի գործերի այս դրութիւնը նկարագրելով, լրագիրները այն կարծիքն են յայտնում, որ այդ բոլորը չեն կարող արգելք լինել այն նպատակներին, որոնց Միջին Ասիայում ձգտում է ռուսաց կառավարութիւնը։

Պարսկաստանի քաղաքականութեան այդ փոփոխութեան պատճառով լրագիրները կարծում են, որ ռուսաց կառավարութիւնը Պարսկաստանից հետևեալ երկու պահանջները պէտք է անէ. 1) պէտք է Մեշխեդի մէջ մշտական բնակութիւն ունենայ ռուսաց քաղաքական և առևտրական գործակալը նոյն իրաւունքներով, որ ունի Հերատում ապրող անգլիական գործակալը. և 2) վերջնականապէս պէտք է որոշվի, թէ Պարսկաստանը Թուրքմենների դաշտերի կողմից ո՞ր տեղերն է իր սահմանները համարում։

ՖՐԱՆՍԻԱ

Ընթերցողներին յայտնի է, որ վերջին ժամանակները Ֆրանսիան կառավարվում է հանրապետական Ֆրէյսինէի կազմած մինիստրական կաբինետից։ Ֆրանսիական այդ մինիստրութեան դրութիւնը բաւական փոխվեցաւ այն վճարանութիւններից յետոյ, որ եղան ազգային ժողովի մէջ կոմունարների ներումն շնորհելու հարցի առիթով։ Այդ վճարանութիւնների ժամանակ Ֆրէյսինէի ցոյց տուած եռանդը և կառավարչական տաղանդը բաւական օգնեցին նոր մինիստրութեան հաստատվելուն։ Բացի այդ ուրիշ պատճառներ էլ կային, որոնք առիթ տուին հանրապետական պատգամաւորներին աւելի ամրացնել այդ մինիստրութիւնը։

Լրագիրները այդ պատճառներից գըլխաւորը համարում են Եւրոպայի ներկայ անորոշ դրութիւնը։ Գերմանական լրագրութեան օտարոտի յօդուածները, Իտալիայի և Աւստրո-Ունգարիայի լարված յարաբերութիւնները և այլն, դրանք բոլորը ենթադրել են տալիս, որ Եւրոպայում նշանաւոր անցքեր են պատրաստվում, որոնց ոչ ոք չէ կարող նախագուշակել։ Եթէ Եւրոպայի մէջ որ և է դիպուած պատահի, Ֆրանսիայի դրութիւնը չափազանց դժուար կը լինի։

Այդ պատճառով ֆրանսիացիք ուրախանում են, որ իրանց մինիստրութիւնը այնպիսի մի մարդուց է առաջնորդվում, որի հաստատ կամքին, եռանդին և կառավարչական տաղանդին կատարեալ հաւատ են ընծայում։

Գրեթէ բոլոր հանրապետականները իրանց ժողովների ժամանակ յայտնեցին, որ նոքա մտադիր են պաշտպանել այժմեան մինիստրութիւնը մինչև պատգամաւորների նոր ընտրութիւնը։

Ոչ թէ միայն հանրապետականները, այլ մինչև անգամ միապետական կուսակցութեան նշանաւոր անդամները հասկացել են, որ այսպիսի րոպէներում ֆրանսիական մինիստրութեանը պէտք է առաջնորդէ Ֆրէյսինէի նման եռանդոտ, խելօք և ամենքից յարգված մի մարդ։ Միապետական չափաւոր հըրատարակութիւնները թէպէտ և յարձակվում են մինիստրութեան վրա, բայց առաջվայ պէս հանրապետական մինիստրների բոլոր գործողութիւնները անպիտան և վնասակար չեն համարում։

Բարձրագոյն ուսումնարանական խորհրդի փոփոխման մասին Ֆերրիի առաջարկած օրէնքի ձայների աչագին մեծամասնութեամբ ընդունիլը, Ջօն Լեմուան հանրապետականի սենատոր ընտրվիլը, որի հետ մրցելու համար աջակողմեաններից ոչ ոք չառաջարկվեցաւ, այդ բոլորը հաստատում են, որ կուսակցականների վէճերը դադարում են, սպառնացող արտաքին գործերին ընդդիմադրելու համար, որ կուսակցութիւնները մոռանում են միմեանց իրանց հայրենիքին սպառնացող վըտանգի առաջն առնելու համար։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—«Polit. Corresp.» լրագրին հաղորդում են Կ. Պօլսից, որ վերջին ժամանակները անդադար խորհուրդներ են ունենում հայոց պատրիարքը, անգլիական դեսպան Լայարդ և գերմանական հաւատարմատարը։ Կարծում են, որ այդ երկու դիպլօմատները, Լայարդ և գերմանական հաւատարմատարը Թիւրքաց Հայաստանի համար վերանորոգութիւնների մի ընդարձակ նախագիծ են մշակում և մօտ ժամանակներում կը ստիպեն Բ. Դրանը իրագործել այդ նախագիծը։ Անգլիան իրաւունք ունի միջամտել այդ հարցերին յունիսի 4-ի դաշնագրութեան և Բեռլինի դաշնագրի 61-դ յօդուածի հիման վրա, բայց վերանորոգութիւնների նախագծի իրագործումը աւելի աջողութիւն կունենայ, եթէ հզօր Գերմանիան իր աշխատանքները կը միացնի անգլիական կառավարութեան աշխատանքների հետ։

—«Daily News» լրագրին հաղորդում են Կաբուլից, որ անգլիական գործակալ Մուստաֆախաբիբուլա-խանը յարաբերութիւններ է հաստատել Մահմէդ-Ջանի հետ։ Համաձայնութեան գըլխաւոր հիմունքները հետևեալները կը լինեն. Հասան-խանին պէտք է էմիր ընտրել, անգլիական կառավարութիւնը դրամական առատ սուբսիդիա կը տայ էմիրին. անգլիական գլխաւոր ոյժերը Գանդամակից դէպի Ալիկել յետ կը քաշվեն. Կաբուլի տիրապետութեան ապահովութիւնը և անգլիական դեսպանի Կաբուլ ուղարկելը, երբ էմիրը կը յայտնէ թէ ինքը վերջնականապէս իշխանութիւն է ստացել։

—Ֆրանսիական ակադէմիան այս օրերս իր մէջ ընդունեց սենատի նախկին նախագահ դուքս Օդիֆրէ Պակիէին, որը հանգուցեալ արքեպիսկոպոս Դիւպանլուի տեղ է ընտրված։ Նոր ընտրված անդամի սովորական ճառին, որ, որպէս ընդունված է, իր մէջ նախորդի գովասանքներն է պարունակում, պատասխանեց պ. Ֆիլկասոէլը։ Այս վերջինը մանրամասնաբար յիշեց Ֆրանսիայի հանգուցեալ կանցլեր՝ դուքս Օդիֆրէ Պակիէի ծառայութիւնները։ Պէտք է նկատել, որ ֆրանսիական ակադէմիայի նոր անդամը իր հռետորական տաղանդի համար է ընտրված և միայն երկու մեծ քաղաքական ճառեր խօսեց։

—Վիկտոր Հիւգօն նորերումս իր ծննդեան եօթանասուն և ինը տարեդարձը տօնեց։

—Վիէննայի «Presse» լրագիրը հաղորդում է, որ Մեծ-Բրիտանիայից նոր ամրութիւններ ուղարկվեցան Աֆղանիստան։

—«Daily News» լրագիրը հաղորդում է, որ անգլիական կառավարութիւնը վերջնականապէս վճռեց Աֆղանիստանը մի քանի անկախ իշխանութիւնների վրա բաժանել։ Անգլիական զօրքերը Կաբուլը և մի քանի ամրութիւնները կը գրաւեն։

—«Times» լրագիրը Փարիզից տեղեկութիւն է ստացել, որ ստատս-սեկրետար Ուրուսովին յանձնված է մշակել Ռուսաստանում Գրիգորեան տոմար մտցնելու նախագիծը։

—«Nord. Allg. Zeitung» լրագիրը բանակռիւ ունենալով բօնապարտեան «Pays» լրագրի հետ, հաստատում է, որ Գերմանիային անհրաժեշտ է զինուորվել Ռուսաստանի և Ֆրանսիայի անդադար զինուորվելու պատճառով։

—«Daily News» լրագիրը հաղորդում է, որ Հռօմի պապը, իր ընտրութեան երկրորդ տարեդարձին ընդունեց կարդինալներին։ Նա, ի միջի այլոց, յոյս յայտնեց, որ կաթոլիքական եկեղեցին բաղդաւոր ապագայ կունենայ Եւրոպայի արևելքի այն երկիրներում, որոնց կառավարում են այնպիսի թագաւորներ, որպիսիք են Ռումինիայի իշխան Կարլը և բօլգարական իշխան Աղէքսանդրը։ Վերոյիշեալ լրագիրը հեգնօրէն աւելացնում է, որ պապի այս կարծիքը շատ հրապուրիչ է բօլգարական և ռումինական ժողովրդների համար։

—Վաշինգտօնից հաղորդում են լրագիրներին, որ պատգամաւորների ժողովը ընդունեց օրէնքի այն ծրագիրը, որով Իրլանդիա պէտք է ուղարկվի մէկ նաւ զանազան պաշարեղէններով, որոնք հաւաքված են թշուառ իրլանդացիների համար։

—Րիօ-Ժանէյրօում տալուկը (դեղին տենդը) սաստիկ տարածվում է։ Քաղաքում նրանից իւրաքանչիւր օր 8—10 մարդ է մեռնում։

—Պարսից շահը յայտնեց անգլիական դեսպան Տօմսօնին, որ նա բաւական գումար չունի գարնանը Հերատը գրաւելու համար և թէ նա յոյս ունի, որ Անգլիան կօգնի նրան պարսկական մեծ փոխառութիւն անելու։

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Նորերումս Հռօմում մէկ նոր արագագիր մեքենայ են հնարել։ Այս մեքենան մարդկային խօսակցութիւնը տպագրում է թղթի վրա նոյն արագութեամբ, ինչպէս նա արտասանվում է. բազմավանկ բառերը միանգամից են տպվում։ Տպագրութեան գործողութիւնը կատարվում է այս նպատակի համար յարմարեցրած մատերի (клавиши) միջոցով։ Մէկ բազմավանկ բառ տպագրելու համար հարկաւոր է միանգամից մի քանի մատերին խփել։ Արագագրական այս մեքենան իր կատարելագործութեամբ գերազանցում է այն մեքենայից, որը ներկայացրած էր փարիզի աշխարհահանդէսին։ Վերջինը այն մեծ անյարմարութիւնն ունէր, որ նրա վրա տեսանելի կերպով տպված տառերը, հասկանալի լինելու համար, պէտք էր թղթի վրա արտագրել, որովհետև ուրիշ կերպով միայն ինքն արագագիրը կարող էր հասկանալ այդ տպածը, այն ինչ նոր մեքենան, խօսակցութիւնը տպագրելով սովորական տառերով, նրան ամեն մէկին մատչելի է անում։

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՆԻՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 27 փետրվարի։ «С. Петерб. Вѣд.» լրագիրը հաղորդում է որ Գորտօման գտնվում է արդէն Անգլիայում։

ՕԴԵՍԱ, 26 փետրվարի։ Կամաւոր նաւատորմի նաւաստիները տօնեցին «Մօսկվա» կրէյսերի վրա իրանց հովանաւոր, Թագաժառանգի ծննդեան օրը։ Տօնախմբութիւնը պատահեց մի և նոյն օրը, երբ բացվեց կրէյսերների կանոնաւոր երթևեկութիւնը դէպի հեռաւոր արևելք։ Երեկոյեան «Մօսկվա» կրէյսեր իր խարիսխը բարձրացրեց և ճանապարհ ընկաւ բեռնաւորված Մօսկվայի վաճառականների ապրանքներով։

Խմբագիր—Հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ